

# תורת אמן

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת פסחים - פרק עשירי

הלכות קידוש והבדלה

פתיחה לדיני קידוש והבדלה

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

## פתיחה לדיני קידוש והבדלה

”זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, מה שאין הפה יכולה לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע”  
[ר”ה כז].

עשרת הדיברות שבספר דברים זהים כמעט לחלוטין לעשרת הדיברות שבספר שמות,  
חוץ ממצות שבת - שבה יש הבדל מהותי בין שני הספרים.

בספר שמות [כ, ז-י] נאמר: ”זכור את יום השבת לקדשו... כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר במים וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו”. ואילו בספר דברים [ה, יא-יד] נאמר: ”שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוה ה' א-להיך... וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' א-להיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוה ה' א-להיך לעשות את יום השבת”. בספר דברים מדגישה התורה בעיקר את הציווי - ”כאשר צוה ה' א-להיך”, ”על כן צוה ה' א-להיך”, ואילו בספר שמות מדגישה התורה את העשייה הא-להית - ”וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו”.

מצות השבת שבספר דברים נובעת מהתבטלות האדם כלפי הקב”ה. ”וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים [ואין לך כלום משלך] ויצאך ה' א-להיך משם [וכל מה שבידך משל הקב”ה]... על כן צוה... לעשות את יום השבת” [שהרי אתה עבדו וחייב לעשות כל רצונו].

מצות השבת שבספר שמות נובעת מייעודו של האדם להדמות לבוראו. ”כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ... וינח ביום השביעי על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו”. הקב”ה עשה מלאכה ששה ימים ונח ביום השביעי, ולכן גם האדם מחויב להדמות לבוראו - לעשות מלאכה ששה ימים ולנוח ביום השביעי.

הבחנה זו באה לידי ביטוי במצוה הפותחת את הדיבור. בספר דברים נאמר: ”שמור את יום השבת לקדשו” - אין לאדם דבר משל עצמו ותפקידו רק ”שמור” - שמור שלא לקלקל את הקדושה שהטביע הקב”ה בעולמו. בספר שמות נאמר ”זכור את יום השבת לקדשו” - כשם שהקב”ה ”ברך את יום השבת ויקדשהו”, כך האדם מחויב לקדש את השבת.

מצות קידוש נלמדת מהפסוק ”זכור את יום השבת לקדשו”, ונחלקו הראשונים בפירושו. הרמב”ן [שמות כ, ז] מפרש שמצות קידוש נלמדת מ”לקדשו” ופירושה לקדש את השבת ולהוסיף קדושה על קדושתה. הרמב”ם [הל' שבת פכ”ט ה”א] מפרש שמצות קידוש נלמדת מ”זכור” ומ”לקדשו יחד” ומשמעותה היא לזכור זכירת שבח וקידוש - לזכור את קדושת השבת.

לדעת הרמב”ם מצות קידוש היא שהאדם יזכיר את השבת בפיו ובכך יביא למודעותו את קדושת השבת הקיימת מששת ימי בראשית, ואילו לדעת הרמב”ן מצות קידוש היא שאדם יקבל אחריות על עולמו של הקב”ה ויוסיף רובד נוסף של קדושה על הקדושה הקיימת כבר מששת ימי בראשית.

שעת בין השמשות, שבת המלכה עומדת בפתח, ואדם מישראל חש בקדושה המתפשטת על כל הבריאה. ו"בשעה שיתכונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר" ומזכיר את שבחה של השבת וקדושתה.

שעת בין השמשות, שבת המלכה עומדת בפתח, ואדם מישראל חש בקדושה המתפשטת על כל הבריאה. מיד מתמלא הוא עוז ותעצמות רוח, אומר "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם" ונעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית [שבת קיט:], אומר קידוש ומוסיף קדושה על הקדושה שקידש הקב"ה את השבת.



פרק עשירי עוסק בשני נושאים, חלקו הראשון עוסק במצות קידוש ובמצות הבדלה, וחלקו השני עוסק בהלכות ליל הסדר. גם מצות קידוש וגם מצות סיפור יציאת מצרים הן מצוות של זכירה: "זכור את יום השבת לקדשו" ו"זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" [שמות יג, ג]. זכירת השבת וזכירת יציאת מצרים - זכירת בריאת העולם וזכירת יצירת עם ישראל - הן עמודי היסוד של עולמנו הרוחני והמעשי<sup>1</sup>.

דיני קידוש והבדלה מתחלקים לשבעה נושאים:

- מקור המצוה ומהותה
- קידוש והבדלה בתפילה וקידוש והבדלה על הכוס
- הזיקה בין הקידוש לבין מצות עונג שבת
- על מה מקדשים ומבדילים
- איסור אכילה לפני קידוש והבדלה
- זמן הקידוש וההבדלה
- נוסח הקידוש וההבדלה

<sup>1</sup> עיין בשמות רבה [פרשת בא פרשה יט סי' ז] המשווה בין זכירת יציאת מצרים לזכירת השבת, וכן משווה בין שבעת ימי חג הפסח לשבעת ימי הבריאה.